

22 ЧЕРВНЯ – ДЕНЬ СКОРБОТИ І ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ЖЕРТВ В УКРАЇНІ

**КОНТРУДАР НА
КЛЕВАНЬ І ДУБНО**

Згідно стратегічного плану оборони, війська прикордонних військових округів у випадку ворожого вторгнення перетворювалися у фронт. На основі Київського Особливого військового округу був утворений Південно-Західний фронт, яким командував генерал-полковник М.П. Кирпонос, а начальником штабу був генерал-лейтенант М.О. Пуркаєв.

Вже у суботу дня 22 червня в штабі Південно-Західного фронту зрозуміли, що почалася війна. Сюди прибув начальник Генерального штабу генерал Жуков. 23 червня він зустрівся з командуючим фронтом генералом Кирпоносом. Як пізніше згадував у своїй книзі «Спогади і роздуми» Г.К. Жуков, М.П. Кирпонос доповів:

«На всіх ділянках фронту тривають бої. Головна гранична загроза битва відбувається в районі Броди – Дубно – Володимир-Волинський, 9-й і 19-й механізовані корпуси 25 червня виходять у ліси в районі Ровно. Ми вийшли 24 червня, не чекаючи повного зосередження корпусів, почали контрудар на Клевань і Дубно».

25 червня 9-й і 15-й механізовані корпуси нанесли контрудар у вказаних напрямках. Він для противника був несподіваним, бо вважав, що після свого стрімкого наступу частини Червоної Армії цілком деморалізовані. Головний удар наносився в напрямку Дубна. Туди підходили 63-й стрілецький і 19-й механізовані корпуси.

В районі Дубно діяв 48-й механізований корпус Клейста.

Відомо, що улюбленою тактикою німецьких генералів було застосування танкових клівів, якими вони розривали оборону і здійснювали оточення військ противника. Ця тактика успішно спрацювала у війні з Польщею і Францією. Починаючи війну проти СРСР, Гітлер, звичайно, не відмовився від неї. Однак зауважимо, що територія Польщі та інших країн Європи, завоюваних на цей час Німеччиною, не витримувала ніякого порівняння з безмежними просторами СРСР. Тому Гітлер і прагнув розгромити основні сили Червоної Армії неподалік кордону.

Положення на цьому фланзі у танкової групи Клейста склалися настільки загрозливими, що він був змушений порозкидати сюди резерви.

27 червня названі вище радянські частини нанесли гітлерівцям такий відчутний удар, що командуючий німецькою групою армії «Південь» Ріхтгофен змушений був зосередити сили його відбиття всієї авіації і перекинути сюди резерв – 55-й армійський корпус, що, власне, і врятувало танковий клів. Клейста від розгрому.

Битва продовжувалася і 28 червня. З обох сторін були великі втрати. 29 червня противник вже був вимушений йти з Дубна, щоб врятувати положення.

Це був перший великий контрудар по гітлерівцях під час війни. Він показав, що якби і на інших ділянках фронту були організовані подібні контрудари, то просування противника не було таким стрімким.

Прийшли окупанти.

Початок війни супроводжувався масованими бомбовими ударами з повітря. Згадайте слова знаменитого колісника:

Київ бомбили,
Нам об'явили,
Що почалася війна...

Падали бомби 22 червня і на Клевань (район залізничного вокзалу), Рівне, Дубно, Млінів (військовий аеродром). Особливо нищівного удару було завдано по Здолбунському залізничному вузлу.

Колішній фронтовик Г.П. Сасько, мешканець Зорі, згадує: «Пам'ятаю наліт німецьких літаків на Клевань, тодішній райцентр. Паніка почалася велика. Залишили військомату та інших установ повтікали, залишивши народ напіврозвалене. Кажали, що значна частина начальників під час нальоту ховалися в річці за Клеванськими замком, стоячи по шию у воді. Пізніше нам доповіли, чого ми, молоді хлопці, залишилися під ніцями і не стали до лав Червоної Армії. А як же це ми могли зробити в тих обставинах, як склалася? Влади ніякої... Куди йти, до кого звертатися?»

В словах ветерана – пріка правда перших днів війни. Зауважимо, що у Клевань окупанти вступили 3 липня, а в Рівне це ранище, 28 червня. Так сталося в результаті особливої конфігурації фронту, яка склалася на кінець червня.

Четвертого липня, після ретельного обшуку будинків селища, фашисти зізнали на базарну площу майже двісті мешканців Клеваня єврейської національності. Було встановлено оточення з автоматників, іншим жителям Клеваня наказали знаходитися у домівках. Почулися черги кулеметів, через декілька хвилин все було закінчено. Так починався «новий порядок» на окупованій території.

Але щоб бути до кінця об'єктивними, не можна замовчувати і те, що значна частина жителів Клеванщини, які відверто розмовляли з владою «лерших советів» (так в народі називали радянську владу, яка астановаилася 17 вересня 1939 року після вступу Червоної Армії в Західну Україну. Проіснували ці «совети» до окупації краю німцями в червні – на початку липня 1941 року) вітали німецьку війська як визволення від більшовизму. Вітали з хлібом-солью.

**РОЗПОЧАЛАСЯ ВІЙНА.
ЦИФРИ І ФАКТИ**

У Червоної Армії на початок червня 1941 року нараховувалося 2.783.711 військовоосупожувців. На 1 липня 1943 року чисельність радянських збройних сил становила вже

11.449.409 чол. На фронті у цей час було 7.063.702 людини. У госпіталях лежало понад 800 тисяч людей.

Найбільших втрат Червона Армія зазнала на початку війни, у літній компанії 1941 року, коли за добу, приблизно, виходило із строю 24 тисячі людей і в 1943 році під час осінньої кампанії, коли щодобові втрати становили 27 тисяч людей. Шомісяця на фронт для поповнення відправляли 600 тисяч чоловік.

На початку війни беззаперечно німецька авіація переважала нашу. Головним чином – озброєнням. У німців винищувачі були озброєні гарматями. У нас, в основному, кулеметами, причому, звичайного, «рушичного» калібру. Тому кількість перевага в атаках Червоної Армії повністю нівелювалася кращими бойовими показниками «Люфт-ваффст». Дальність польоту і висота у німецьких бомбардувальників також була вищою, хоча бомбовою навантаження у наших літаків переважало.

Льотчик І.І. Іванов 22 червня 1941 року таранив німецький бомбардувальник в районі Дубно. Це був перший таран у війні. Посмертно І.І. Іванову було присвоєно звання Героя Радянського Союзу.

На початку війни наші танкові з'єднання у битві в районі Дубно вели бойові дії без прикриття авіації, адже противник, знаючи наші аеродроми, з наміром знищив сотні наших літаків, в першу чергу винищувачів, і отримав панування в повітрі. Не було у танкістів також взаємодії з піхотою і артилерією. Катастрофічно не вистачало пального.

До грудня 1941 року від частин і з'єднань першого ешелону, що прийняли на себе удар 22 червня, залишилося 6-7 відсотків особового складу. По-суті, з агресором воювала вже нова по складу армія.

По кількісних показниках нашої армії на 22 червня не було рівних у світі. Тільки по танках і літаках ми переважали збройні сили Німеччини, Японії, Італії, Румунії і

У Війни своє обличчя...

Фінляндії разом взяті. А також і по артилерії. Але при такій силі військової техніки, не вистачало засобів її обслуговування і ремонту: автомобілів для доставки пального, припасів і запасних частин, механічної тяги (тракторів) для артилерії, радіозасобів та інженерного озброєння. В результаті, в мирний час значна частина танків і літаків знаходилася на ремонті. А з початком війни, із-за нестачі пального, техніку доводилося знищувати, щоб не залишити ворогові.

На 22 червня 1941 року в країні проживало понад 200 мільйонів жителів, а на початок 1946 року залишилося лиш 167 мільйонів. Таким чином, можна дійти висновку, що в роки війни загинуло 37 мільйонів радянських громадян, мирних жителів і військовослужбовців.

Як бачимо, ця сумна цифра значно перевищує колішній 20 мільйонів, які фігурували у часі Брежнєва, і 27 – якими оперує тепер.

З початку війни і до липня 1944 року на укомплектування Червоної Армії було передано 975 тисяч в'язнів ГУЛАГУ, включаючи звільнених за відбуттям терміну покарання.

Чи знав Сталін про план «Барбаросса»? Згідно опублікованих архівних документів тієї пори можна з певністю сказати, що його зміст (драгментарно) Сталіну був відомий з багаточисленних повідомлень спецслужб, військової розвідки, дипломатичної інформації. Але його резолюції на полях вказують на те, що він вперто не хотів вірити у близький початок війни. Трагічна дата 22 червня 1941 року тісно пов'язана із колосальною ціною цієї помилки, заложником якої стали всі народи колишнього СРСР.

За роки війни Україна втратила 8 мільйонів чоловік, що становить п'яту частину населення. З них 2,5 мільйонів чоловік загинули в боях, 5,5 мільйонів – це знищені військовополонені і цивільні особи.

ВЕРСІЯ, В ЯКУ Я НЕ ВІРЮ

Володимир Резун, колишній радянський офіцер, військовий розвідник, вітчий у Велику Британію, став досить відомим письменником під псевдонімом Віктор Суворов. Він написав багато книг. Нагадаю назву деяких: «Аваріум», «Спецназ», «Криголам», «День М», «Остання республіка», «Розповіді Візовольгера». Книги популярного автора буквально заповнили книжковий ринок України. Так от, Віктор Суворов у своїх писаннях намагався довести, що не фашистська Німеччина і Гітлер планували напад на СРСР в червні 1941 року, а саме СРСР на чолі із Сталіним тріох пізніше хотів розпочати «вільний» похід в Європу, щоб нав'язати там свій пад та комуністичну ідеологію. Тому, бачили Гітлер, якому в таких умовах нікуди було подітися, і завдав превентивного удару по СРСР чим зруйнував всі плани Сталіна і таким чином «врятував» Європу від більшовицького нашествя.

Версія, погодьтесь, цікава. Але не оригінальна. Першим висловив цю версію, відверто хвилюючись, німецький посол Фрідріх Шуленбург, коли вранці 22 червня був прийнятий наркомом іноземних справ СРСР В'ячеславом Молотовим. Тоді він влучив ноту, в якій вельо, що Німеччина оголосила війну СРСР, поскільки останній, порушуючи умови договору про ненапад, укладений між двома країнами у серпні 1939 року.

По Суворову виходить, що якби Гітлер 22 червня не напад на нашу країну, то отруївся би він не тридцятим квітня 1945 року, а десь весною 1942 року, коли Червона Армія мала штурмувати Берлін. Суворов, аби нав'язати Німеччині детальний план повинен був би прийнятий в Кремлі не пізніше сінця того ж року. Але на початку травня 1941 року єдиним радянським державним планом був План оборони державного кордону в 1941 році.

Плану напад на Німеччину у військових не було. Якби він був, то обов'язково знайшовся б під час поразки Червоної Армії на початковому етапі війни, коли німці раптово захопили тисячі секретних документів. Німецька про-

«свої агресивних дій. Але таких документів не виявлено до наших днів. Спогади колишніх воєначальників і теоретичні роздуми полководців – це не історичний документ. А ось план «Барбаросса» – реальність.

Наведу запис в щоденнику, зроблений за тиждень до початку війни Йозефом Геббельсом, міністром пропаганди Німеччини: «В Східній Прусії у нас все так сконцентровано, що превентивний удар російської авіації наніс би нам важкі втрати. Але їм на це не вистачить рішучості».

По Суворову виходить, що нападом на СРСР Гітлер рятнував свою країну і Захід від комуністичної агресії. Виходить, що Гітлер, хоча і недолюблює, але все-таки, як ніяк, рятувальник цивілізації від злодійського задуму Сталіна, Черчілля і Рузвельта, керівників Великої Британії і США, могутніх світових держав, письменник взагалі ігнорує. Так собі гігієна, з думкою яких можна взагалі не рахуватися.

Отже, згідно Суворова, війну спровокував, тобто почав Сталін. А Гітлер, своїм нападом, не дав комуністам захопити весь світ. Виходить, що, цитую: «так названою великої вітчизняної» не було. А якщо не було, то значить не було 22 червня, Сталінграда не було, Курської дули не було. Значить не було і, цитую: «так званої великої народної перемоги».

В останній час я помічав, що твердження про перемогу народу, а не комунізму у війні, викликає односторонню реакцію як у ортодокс-комуністів так і у ортодокс-анти-комуністів. Перші, здається, готові загнати, здумавши в обіймах Перемогу. Другі готові загнати її разом з комунізмом – в одній могилі.

Треба віддати належне: в «Криголамі» і книгах, що продовжують тему, декілька разів невизвано згадуються, що Гітлер – людоїд і Мюнхенська змова 38-го року, яка увімкнула зелене світло світовій бойні, все-таки мали місце. Але це лише обмовки, які в пам'яті не осідають. Не сумніваюсь, що подібні «Криголами» сунуть вперед з однією метою – роздробити і потопити останні острівці вітчизняної історії, на яких базується національна гордість на роді колишнього СРСР в тому числі і українського.

Що стосується овечих коужів, танків БТ, повторювані-десантних корпусів і багато іншого, про що говориться в книгах Суворова – Резуна, Можна було б написати і товніше. Коужів німцям не потрібні були, бо війну вони планували максимум в три місяці. Тактико-технічні дані БТ значно відрізнялися від вказаних у книгах. Ніколи військово-повітряні сили СРСР не нараховували одного мільйона чоловік. Це взагалі абсурд. Я міг би це дуже довго продовжувати цей перелік. Але це має мало відношення до теми, хто почав війну?

Перше вересня 1939-го і 22 червня 1941 року давно відповіли на це питання.

І на закінчення. Книги Суворова – цікаве читиво. Але невідготовленого читача вони стають справжнім «откровенням». Люди ще поки вірять друкованому слову. А я не завжди. Хоч книги цього автора читаю. Пише він, на перший погляд, дійсно переконливо.

В.НОВОСАД